

Yale Tablet YBC 7289

Tablet¹ zobrazuje (podľa archeológov ide o predpoklad) **štvorec** s dvoma uhlopriečkami.

1. Pri ľavej hornej strane štvorca je babylonské **číslo 30**.
2. Čísllice pozdĺž vodorovnej roviny by sa dali čítať napríklad: 1,0,20,4,51,10,0,0. V babylonskej (šesťdesiatkovej) sústave jedno z týchto čísel predstavuje **číslo 1, 24, 51, 10**. Hodnotu tohto čísla určíme v desiatkovej číselnej sústave jednoducho takto:

$$1 \times 60^3 + 24 \times 60^2 + 51 \times 10 + 10 \times 1 = \mathbf{305470}.$$

3. Pre druhé babylonské číslo 42, 25,35 platí $42 \times 60^2 + 25 \times 60 + 35 \times 1 = \mathbf{152735}$

Citujme prácu¹. „Ktoré z týchto dvoch čísel pozdĺž uhlopriečky bola jeho dĺžka. Niektorí študenti tvrdili, že obe čísla boli príliš veľké na to, aby boli dĺžkou uhlopriečky štvorca s bočnou dĺžkou 30. Požiadal som triedu, aby vypočítala dĺžku uhlopriečky zameraním sa na trojuholník tvoriaci hornú polovicu štvorca - to znamená, že som skryl spodnú polovicu štvorca, kým niekoľko študentov nezaznamenalo, že horná polovica je pravouhlý trojuholník s preponou, ktorá je tvorená danou uhlopriečkou. Študenti potom pomocou Pytagorovej vety zistili dĺžku uhlopriečky zaokrúhlenú na 6 miest za desatinnou čiarkou.,,

Vypočítali $d = \sqrt{30^2 + 30^2} = 30\sqrt{2} \approx \mathbf{42.426407}$, ktoré v desiatkovej sústave má tvar:

$$4 \times 10^1 + 2 \times 10^0 + 4 \times \frac{1}{10^1} + 2 \times \frac{1}{10^2} + 6 \times \frac{1}{10^3} + 4 \times \frac{1}{10^4} + \dots$$

Ako to súvisí s babylonským číslom, ktoré je zapísané na tablete v tvare 42; 25, 35?

Poznámka.

Bodkočiarka za číslom 42 znamená, že sa nejedná o celé číslo. Pomocou programu EXCEL určte jeho hodnotu v desiatkovej číselnej sústave.

Babylonské číslo 42; 25,35 prepísané pomocou desiatkovej sústavy má tvar

$$42 \times 1 + 25 \times \frac{1}{60} + 35 \times \frac{1}{3600} = 42.426389,$$

ktoré zaokrúhlené na 4 desatinné miesta sa zhoduje s číslom **42.426407**.

¹ Spracované podľa Janet L. Beery, Frank J. Swetz: The Best Known Old Babylonian Tablet? Dostupné na <https://www.maa.org/press/periodicals/convergence/the-best-known-old-babylonian-tablet>

Poznámka.

Pokúste sa zistiť aký význam má babylonské číslo 1; 24,51,10 (pozor je tam bodkočiarka) pri určovaní veľkosti uhlopriečky? Najskôr určte jeho hodnotu v desiatkovej číselnej sústave a výsledok vynásobte číslom 30.

4. **Babylonské číslo 1; 24,51,10 predstavuje $\approx 1,414213$, čo je presná² numerická aproximácia druhej odmocniny dvoch na 6 desatinných miest.**

Čo by nám však autor tabletu mohol povedať?

- A. Tablet by sa mohol interpretovať ako výpočet dĺžky uhlopriečky (alebo prepony):

Vynásobte 30 číslom 1; 24, 51, 10 (čo predstavuje približnú hodnotu $\sqrt{2}$)

alebo všeobecnejšie

Dĺžku strany štvorca vynásobte číslom 1; 24, 51, 10 a získate dĺžku uhlopriečky.

- B. Asyriológovia (moderní učitelia starovekej Mezopotámie) veria, že tablet je vymazateľná tableta, ktorú používa študent v scribal škole. V tomto bode som určite zdieľal názor, že títo vedci sa domnievajú, že cvičenie, ktoré bolo pridelené žiakovi, bolo uskutočnené vzhľadom na štvorcový bok 30,30.

Nájdite dĺžku uhlopriečok štvorca tak, že si zapamätáte alebo si v tabuľke pozriete správnu konštantu, ktorou vynásobíte dĺžku strany, aby ste získali diagonálnu dĺžku.

---

² $\sqrt{2} = 1,4142135623\ 7309504880\ 1688724209\ 6980785696\ 7187537694\ 8073176679\ 7379907324\ 78462$